HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

הלכה ג מתני' המכנס מעות

ומתרן נדבה ^א^ובית הלל אומרים מותרן חולין שאביא מהן שקלי שוין שהמותר חולין אלו לחטאתי שוין שהמותר נדבה ^ב^שאביא מהן חטאתי שוין שהמותר חולין אמר רבי שמעון מה בין שקלים לחטאת אלא של שקלים יש להן קצבה ולחטאת אין לה קצבה ר' יהודה אומר אף לשקלים אין להן קצבה ^ג^שכשעלו ישראל מן הגולה היו שוקלין דרכונות חזרו לשקול סלעים חזרו לשקול טבעין בקשו לשקול (א)דינרין ולא קבלו מהן א"ר שמעון אע"פ כן יד כולן שוה אבל חטאת זה מביא בסלע וזה מביא בשתים וזה מביא בשלש: **גמ'** המכנס וכו' ר'(ב) יוסי בשם ר' לעזר מה פליגין במכנס פרוטרוט אבל באומר אלו לשקלי כל עמא מודיי שהמותרן נדבה רבי חייא (חזקיה) ור' ביבא בשם ר' לעזר מה פליגין במכנס פרוטרוט ^ד^אבל באומר אלו לשקלי כ"ע מודיי שהמותרן חולין א"ר חייא (חזקיה) מתניתא מסייעא לר' ביבי דתנן אמר ר"ש מה בין שקלים לחטאת אלא שהשקלים יש להן קצבה ולחטאת אין לה קצבה [א]מה אנן קיימין אם באומר שאביא מהן שקלי כל עמא מודיי שהמותרן חולין אם באומר שאביא מהן חטאתי כל עמא מודיי שהמותר ^ה^חולין אלא כן אנן קיימין באומר אלו לשקלי שקלים על ידי שקצבתן מן התורה מותרן חולין חטאת ע"י שאין קצבתן מן התורה מותרן נדבה מה עבד לה ^ו^רבי יוסי בשם רבי אליעזר פתר לה במכנס פרוטרוט וכבית הלל והא תנינן(ד) ^ז^מותר שקלים חולין (ב)פתר לה במכנס פרוטרוט וכבית הלל ^ח^(והא תנינן עוד הוא פתר לה במכנס פרוטרוט וכב"ה) המפריש שקלו וסבר שהוא חייב ונמצא שאינו חייב ^ט^לא קדש ^י^המפריש שנים וסבר שהוא חייב שנים ונמצא (ג) שאינו חייב אלא אחד אותו השני מה ^יא^עביד ליה נשמענה מן הדא ^יב^הפריש חטאתו וסבר שהוא חייב ונמצא שאינו חייב לא קדשה הפריש שתים וסבר שהוא חייב שתים ונמצא שאינו חייב אלא אחת [ב]אותה שניה מה את עבד לה אלא רועה הכי נמי אלו (ד)לנדבה וכא היאך אומר אתה אלו: רבי יודא אומר כו': [ג] דרכונות דינרין חזרו לשקול סלעין כשמועון חזרו לשקול טבעין פלגי סלעין בקשו לשקול דינרין קרטין ולא קבלו עליהן מן הדא [1]והעמדנו עלינו (ה)מצות לתת שלישית השקל בשנה לעבודת בית אלהינו ר' חלקיה בשם ר' אחא (ו)מכאן(ז) שצריך אדם לשלש שקלו ג' פעמים בשנה מכאן שאין מטריחין על הציבור יותר (ז)מג"פ בשנה אמר ר' אבין מכאן לג' סאין מכאן לשלש קופות מכאן לג' הפרשות כתיב [2] זה יתנו כל העובר על הפקודים(ח) (ח)ר'(ט) יהודה ור' נחמיה חד אמר לפי שחטאו במחצית היום יתנו מחצית השקל ^י^וחד אמר לפי (ט) שחטאו בשש שעות ביום יתנו מחצית השקל דעבד שיתא גרמסין ר' יהושע בי ר' נחמיה בשם ריב"ז לפי שעברו על עשרת הדברות יהיה נותן כל אחד ואחד עשרה גרה (י)ר' ברכיה ר' לוי בשם ר"ש בן לקיש לפי(י) שמכרו בכורה של רחל בעשרים כסף יהיה כאו"א פודה את בנו בכורו בעשרים כסף (יב)ר' פנחס בשם ר' לוי לפי שמכרו בכורה של רחל בעשרים כסף ונפל לכל אחד ואחד מהם טבעה לפיכך יהיה כאו"א נותן שקלו טבעה:

מתני'

ריבב"ן

מתני' המכנס מעות. כגון מעט מעט פרוטה לשקלו ואמר כשהתחיל לכנס הרי אלו לשקלי וכשגא לחצוי מה שכנס מצא שהותירו על שקלו: **מותרן נדבה.** יפלו לשופרות שבמקדש שעומדין להקריב בדמיהן עולת קין לנזפה דסברי הקדש בטעות שמיה הקדש: **מותרן חולין.** אלא נתכוין זה אלא כדי שקלו: **שוין שהמותר חולין.** דהוה כאילו אמר בפירוש אם אכנס יותר משקל איקח מהן לשקלו והמותר יהא חולין: **גמ' מה פליגין.** כי פליגי: **במכנס פרוטרוט.** כדפרישית במתני' הוא דס"ל לר"ב דמותרן חולין דהוה בטעות: **אבל באומר אלו לשקלי.** אם נטל ידו מלאה מעות ואמר אלו לשקלי וים בו מותר מודה ר"ב דמותר נדבה שלין כאן טעות דהא ידע כמה הן ר"ב נתכוין לכולן שיהו לשקלים אלא שאין רשאי להרבות למחצית השקל לכך המותר נדבה: **דמותרן חולין.** הואיל ואין כאן טעות שיוכל לומר בהו שהקדש בטעות הן וכיון דאין בידו להרבות בשקלים המותר חולין: **תר"ש מה בין כו'.** וקס"ל דר"ש אליבא דר"ע קאמר לה: **כמה אנן קיימין.** ר"ש דקאמר מה בין להיי קאי: **בכולן מותרן חולין.** בין בשקלים ובין בחטאת דלקתני מתני' ומה בין דקאמר: **באומר אלו.** והאיך קאמר ר"ש מה בין שקלים דמותרן חולין אליבא דר"ע ומה בין חטאת דמותרן נדבה אליבא דר"ע ואפ"ג אליבא דר' ביבא דקאמר באומר אלו כ"ע מודיים דמותרן חולין שפיר קאמר ר"ש מה בין אלא לר"י מה בין דקאמר ר"ש הא בשקלים נמי מותרן נדבה: **כל"ש.** וטעמא דב"ה מפרש ר"ש: **מותרן חולין.** וקס"ל דמתני' אתיא כר"ע ובאומר אלו: **נמצא שאינו חייב לא קדיש.** כיון דשם שקל אינו אלא כלל פשיטא לן דלא קדשי כי קמנעיא לן היכא דהפריש שנים ונמצא שאינו חייב אלא א' כיון דע"כ שם שקל אלה על אחת מהן: **מתני' שקלים יש להם קצבה.** דכתיב העשיר לא ירבה וגו' אמרי' דודאי לא היתה כוונתו אלא עד כדי שקלו אבל חטאת אין קצבה אם רצה יביא בדמים מרובים ונתפסו הדמים אפי' הן מרובין ומותרן נדבה: **דרכונות.** בימי מלכות מדי היה להם מטבע זה והוא לא זהב ולפי שאז היו צריכים הרבה לעבודת הבית ולפיכך שקלו מטבעות גדולות: **חזרו לשקול סלעים.** שנתבטלה המטבע של דרכון והיה המטבע היולא בהולאה סלעים ושקלו למחצית השקל אלי סלע: **לשקול טבעין.** מפרש בגמרא שהוא אלי סלע שגם הסלע נתבטל והיה יולאה בהולאה אלי סלע שגם הכיולו לשקליהן אותו אחלי סלע שהוא מחצית השקל דאורייתא שהשקל שלם דאורייתא הוא סלע דמשנה: **ובקשו לשקול דינרין.** לומר שלא נתבטלה המטבע אלא שהיו מבקשים לקבל ולהביא לשקליהן מחצית מטבע היולאה שהוא דינר שהיו שבורין כמו בשנה שהיה המטבע היולאה מטבע גדולה כמו דרכון היו מכיילין לשקליהן אלי אחלי מטבע לפי שהוא אלי מטבע קטנה אם נתן ממנה אלי לשקלו יולא למחצית השקל דאורייתא אף ממנו: **יד כלן שוה.** איזה מטבע שקבלו עליהם לשקול בשוה בין עשיר בין דל כלבשיר: **גמ' דמשמע.** משמען סלעים: **קרעין.** בל"ל קוולרטין והוא רביעית סלע שהוא דינר: **ולא קבלו עליהן מן הדא.** מן המקרא הזה סמכו שלא לקבל מהן בפחות מחצית השקל האמור בתורה: **והעמדנו עלינו מצות.** מדקתאמר והעמדנו דמשמע שמחמיר לא היו צריכים להעמיד הדבר ולכתוב למימר שיש נמנעים לגמרי ממה שכתוב בתורה שהיו רוצים להביא מחצית המטבע היולאה אף שהיא פחותה ממחצית השקל דאורייתא והעמידום לתת שלישית השקל שהוא יו"ד גרה היינו מחצית השקל האמור בתורה: **נשש שקלו ג"פ בשנה.** מדלא כתיב שלים שקל בשנה לכך דרש לה שיהא השקל משתלם בשנה ולאו דאמרומת שקלים מיירי אלא בענין לדקה ולא כר' אסי דאמר בפ"ק דת"ב ע' לעולם אל יומנו עצמו משלישית השקל בשנה דהיינו שלים אחד משקל לכל השנה: **שאין מטריחין.** דהוה על הצבור יותר מג"פ בשנה: **מכאן לג' סאין לג' קופות וכו'.** דתנן לקמן בג' פרקים בשנה היו תורמין את הלשכה בג' קופות של ג' סאין: **לפי שחטאו בחלי היום.** דכתיב בו בוקר ומנחה ולרשי' בפרק ר"ע גם שם: **יתנו מחציית השקל.** דס"ל מחמאים קפיד קרא ואפי' חלי דרכון ולחידך ס"ל מטבע שיהא בו מספר שהם קפיד קרא דהיינו מחצית השקל דקרא לכפר על מה שעבדו בשש: **כל' לפף.** דיינרין דהיינו ה' סלעים סלע ד' דיינרין ונפל לכל אחד מ"ל מן האחים שהיו עשרה שלאחובן ובנימין לא היו במכירה ויוסף ג"כ הי' הגורם ע"י הקנאה שבתחילה: **טבעה.** הוא

תקלין חדתין

מתני' המכנס. כגון מעט מעט מעות וכשנה שהתחיל לכנס אמר הרי אלו לשקלי וכשגא לחצוי מה שכנס מצא שהותירו על שקלו: **מותרן נדבה.** יפלו לשופרות שבמקדש שעומדין להקריב בדמיהן עולת קין לנזפה דסברי הקדש בטעות שמיה הקדש: **מותרן חולין.** אלא נתכוין זה אלא כדי שקלו: **שוין שהמותר חולין.** דהוה כאילו אמר בפירוש אם אכנס יותר משקל איקח מהן לשקלו והמותר יהא חולין: **גמ' מה פליגין.** כי פליגי: **במכנס פרוטרוט.** כדפרישית במתני' הוא דס"ל לר"ב דמותרן חולין דהוה בטעות: **אבל באומר אלו לשקלי.** אם נטל ידו מלאה מעות ואמר אלו לשקלי וים בו מותר מודה ר"ב דמותר נדבה שלין כאן טעות דהא ידע כמה הן ר"ב נתכוין לכולן שיהו לשקלים אלא שאין רשאי להרבות למחצית השקל לכך המותר נדבה: **דמותרן חולין.** הואיל ואין כאן טעות שיוכל לומר בהו שהקדש בטעות הן וכיון דאין בידו להרבות בשקלים המותר חולין: **תר"ש מה בין כו'.** וקס"ל דר"ש אליבא דר"ע קאמר לה: **כמה אנן קיימין.** ר"ש דקאמר מה בין להיי קאי: **בכולן מותרן חולין.** בין בשקלים ובין בחטאת דלקתני מתני' ומה בין דקאמר: **באומר אלו.** והאיך קאמר ר"ש מה בין שקלים דמותרן חולין אליבא דר"ע ומה בין חטאת דמותרן נדבה אליבא דר"ע ואפ"ג אליבא דר' ביבא דקאמר באומר אלו כ"ע מודיים דמותרן חולין שפיר קאמר ר"ש מה בין אלא לר"י מה בין דקאמר ר"ש הא בשקלים נמי מותרן נדבה: **כל"ש.** וטעמא דב"ה מפרש ר"ש: **מותרן חולין.** וקס"ל דמתני' אתיא כר"ע ובאומר אלו: **נמצא שאינו חייב לא קדיש.** כיון דשם שקל אינו אלא כלל פשיטא לן דלא קדשי כי קמנעיא לן היכא דהפריש שנים ונמצא שאינו חייב אלא א' כיון דע"כ שם שקל אלה על אחת מהן: **מתני' שקלים יש להם קצבה.** דכתיב העשיר לא ירבה וגו' אמרי' דודאי לא היתה כוונתו אלא עד כדי שקלו אבל חטאת אין קצבה אם רצה יביא בדמים מרובים ונתפסו הדמים אפי' הן מרובין ומותרן נדבה: **דרכונות.** בימי מלכות מדי היה להם מטבע זה והוא לא זהב ולפי שאז היו צריכים הרבה לעבודת הבית ולפיכך שקלו מטבעות גדולות: **חזרו לשקול סלעים.** שנתבטלה המטבע של דרכון והיה המטבע היולא בהולאה סלעים ושקלו למחצית השקל אלי סלע: **לשקול טבעין.** מפרש בגמרא שהוא אלי סלע שגם הסלע נתבטל והיה יולאה בהולאה אלי סלע שגם הכיולו לשקליהן אותו אחלי סלע שהוא מחצית השקל דאורייתא שהשקל שלם דאורייתא הוא סלע דמשנה: **ובקשו לשקול דינרין.** לומר שלא נתבטלה המטבע אלא שהיו מבקשים לקבל ולהביא לשקליהן מחצית מטבע היולאה שהוא דינר שהיו שבורין כמו בשנה שהיה המטבע היולאה מטבע גדולה כמו דרכון היו מכיילין לשקליהן אלי אחלי מטבע לפי שהוא אלי מטבע קטנה אם נתן ממנה אלי לשקלו יולא למחצית השקל דאורייתא אף ממנו: **יד כלן שוה.** איזה מטבע שקבלו עליהם לשקול בשוה בין עשיר בין דל כלבשיר: **גמ' דמשמע.** משמען סלעים: **קרעין.** בל"ל קוולרטין והוא רביעית סלע שהוא דינר: **ולא קבלו עליהן מן הדא.** מן המקרא הזה סמכו שלא לקבל מהן בפחות מחצית השקל האמור בתורה: **והעמדנו עלינו מצות.** מדקתאמר והעמדנו דמשמע שמחמיר לא היו צריכים להעמיד הדבר ולכתוב למימר שיש נמנעים לגמרי ממה שכתוב בתורה שהיו רוצים להביא מחצית המטבע היולאה אף שהיא פחותה ממחצית השקל דאורייתא והעמידום לתת שלישית השקל שהוא יו"ד גרה היינו מחצית השקל האמור בתורה: **נשש שקלו ג"פ בשנה.** מדלא כתיב שלים שקל בשנה לכך דרש לה שיהא השקל משתלם בשנה ולאו דאמרומת שקלים מיירי אלא בענין לדקה ולא כר' אסי דאמר בפ"ק דת"ב ע' לעולם אל יומנו עצמו משלישית השקל בשנה דהיינו שלים אחד משקל לכל השנה: **שאין מטריחין.** דהוה על הצבור יותר מג"פ בשנה: **מכאן לג' סאין לג' קופות וכו'.** דתנן לקמן בג' פרקים בשנה היו תורמין את הלשכה בג' קופות של ג' סאין: **לפי שחטאו בחלי היום.** דכתיב בו בוקר ומנחה ולרשי' בפרק ר"ע גם שם: **יתנו מחציית השקל.** דס"ל מחמאים קפיד קרא ואפי' חלי דרכון ולחידך ס"ל מטבע שיהא בו מספר שהם קפיד קרא דהיינו מחצית השקל דקרא לכפר על מה שעבדו בשש: **כל' לפף.** דיינרין דהיינו ה' סלעים סלע ד' דיינרין ונפל לכל אחד מ"ל מן האחים שהיו עשרה שלאחובן ובנימין לא היו במכירה ויוסף ג"כ הי' הגורם ע"י הקנאה שבתחילה: **טבעה.** הוא

מסורת הש"ס

א) ירושלמי מזיר פ"ה הל"ט, **ב)** נדה, **ג)** רש"ל, **ד)** לקמן הל"ד, **ה)** נ"י, **ו)** תת, **ז)** ער' ב"ב ט ב, **ח)** וגו', **ט)** תנחומא וילקוט פ' כי תשא, **י)** וחרבה, **כ)** ער' ב"ר פרשה פד ומש"כ פרשה ד, **ל)** ער' ס"מ פ"ג משקלים, **מ)** חסר כאן ול"ל שניה מה את עביד לה אלא רועה הכא מאי עביד לה וכו' כמ"ד לחולין ה"ג לחולין מכאן מוכיח וכו', **נ)** אינו מוכן ואולי צ"ל יכול להקדיש יותר מחצי שקל ומצא שהכל הקדיש דשאני התם דתעביד"כ יד כולן וכו',

עין משפט נר מצוה

טו א מיי' פרק ג משקלים הל"ג:

טז ב מיי' פרק ה מפסמ"ק הל"ה:

יז ג מיי' פרק ג משקלים הלכה ו ובהגהות:

יח ד מיי' שם פ"ג הלכה יג:

יט ה מיי' שם ופ"ה מפסמ"ק הל"ח:

כ ו מיי' שקלים שם הל"ב:

כא ז מיי' שם ובהגהות וכ"מ:

כב ח מיי' פרק ה מפסמ"ק הל"ו:

נוסחת הבבלי

(א) דינרין אר"ש כו': **(ב)** עוד הוא במכנס כו': **(ג)** שאינו חייב אלא אחת את שני כו': **(ד)** לנדבה היאך אתה אומר אלו כו': **(ה)** מצות לתת עליו שלישית וכו': **(ו)** מיכן אדם חייב לשלש כו': **(ז)** ג"פ בשנה (מיכן שאדם צריך בשלישית שקלו ג"פ בשנה) מיכן שאין מטריחין כו': **(ח)** ר"י וכ"ב נתנו כו': **(ט)** שחטאו בחלי היום כו': **(י)** ר"ב בשם רשב"ל כו': **(יא)** ר"פ בן לוי כו':

הגהות הגר"א

[א] ה"ג מה אנן קיימין אם באומר שאביא מהן בכולן מותרן חולין אלא כי אנן קיימין באומר אלו שקלים וכו' והשאר שביתים נמחק. וה"פ אם אומר שאביא מהן בכולן מותרן חולין בין בשקלים ובין בחטאת כדקתני מתני' ומה בין דקאמר ר' שמעון באומר אלו והא קס"ל שמעון דמותרן חולין אליבא דר"ע ומה בין שקלים דמותרן חולין אליבא דר"ע ומה בין חטאת דמותרן נדבה אליבא דר"ע ואפ"ג דקאמר באומר אלו כ"ע מודיים דמותרן חולין שפיר קאמר ר"ש מה בין אלא לר"י מה בין דקאמר ר"ש הא בשקלים נמי מותרן נדבה: **[ב]** ה"ג אותה שניה רועה הכא מאי את עביד ליה כמ"ד אלו לנדבה כמ"ד לחולין ה"ג לחולין. והשאר שביתים נמחק:

גליון הש"ם

[גא] עי' בערוך ערך טבע וערך דגר. ועי' בר"מש"ן פ' כי תשא:

תורה אור השלם

1 וְהֶעֱמַדְנוּ עָלֵינוּ מִצְוֹת לָתֵת עָלֵינוּ שְׁלִשִׁית הַשֶּׁקֶל בַּשָּׁנָה לַעֲבֹדַת בֵּית אֱלֹהֵינוּ:

נחמיה י לג

2. זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעֹבֵר עַל הַפְּקֻדִים מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיְיָ:

שמות ל יג